

Dragoș Nicolae COSTESCU

Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului - ianuarie-martie 2015 -

Dreptul la viață privată și de familie

Art. 8 din Convenție

Cameră, Hotărârea din 3 februarie 2015

Pruteanu c. României

Situația de fapt

Domnul Pruteanu, avocat de profesie, a fost angajat pentru a-l reprezenta pe C.I. într-o procedură penală. În speță, în anul 2004, Parchetul de pe lângă Tribunalul Bacău a început urmărirea penală împotriva lui M.T.O. și a lui M.G.T, asociați la o societate comercială împotriva căruia au fost depuse mai multe plângeri penale pentru înșelăciune. Aceștia l-au mandatat pe C.I. să vândă niște imobile. La data de 24 septembrie 2004, instanța a autorizat Ministerul Public să intercepteze și să înregistreze convorbirile telefonice ale lui M.T.O, M.G.T și C.I. pentru o perioadă de treizeci de zile. Douăsprezece dintre aceste convorbiri au fost purtate de C.I. cu avocatul său, Dl. Pruteanu. La data de 17 martie 2005, Ministerul Public a întocmit un proces-verbal prin care a pus la dispoziția Tribunalului suporturile magnetice și transcrierile înregistrărilor efectuate în baza autorizației din 24 septembrie 2004, menționând că aceste înregistrări au fost realizate în cadrul unei proceduri penale inițiate împotriva O.T.M. și M.G.T., deci alți asociați ai societății decât C.I.

Printr-o hotărâre pronunțată la 21 martie 2005, în camera de consiliu, Tribunalul a hotărât că înregistrările sunt utile cauzei și a aprobat cererea procurorilor, ordonând sigilarea transcrierilor și a suporturilor magnetice la grefa instanței.

Avocatul Pruteanu, acționând în nume propriu, nu ca un reprezentant al C.I., a formulat recurs împotriva hotărârii interlocutorii din 21 martie 2005. În cererea de recurs, reclamantul a precizat că legislația națională nu prevede o cale de atac împotriva unei astfel de hotărâri și a cerut instanței să declare recursul admisibil în temeiul art. 13 din Convenție. El a susținut că, în hotărârea atacată, instanța a certificat înregistrările conversațiilor avute cu C.I. în condițiile în care el nu a fost citat să se prezinte în cadrul procedurii și că aceste conversații au avut un caracter profesional. Deasemenea, a invocat art. 91 alin. (2) și (7) C.proc.pen., potrivit căruia conversațiile profesionale dintre un avocat și clientul său nu pot fi menționate în procesul-verbal de transcriere și nu pot fi folosite ca probe în cadrul procedurilor penale. În cele din urmă, el a subliniat faptul că interceptarea telefonului lui C.I. nu a fost justificată de un interes legitim, dat fiind faptul că C.I. nu a făcut obiectul acelei proceduri penale, și a solicitat instanței de apel să dispună distrugerea transcrierii înregistrărilor conversațiilor cu clientul său.

Audierea în acest recurs a avut loc pe 5 aprilie 2005 în fața Curții de Apel Bacău. În observațiile sale orale, reclamantul a adăugat că jurisprudența instanțelor naționale în materie a fost de a ordona distrugerea înregistrării convorbirilor dintre avocat și clientul său. La

aceeași dată, Curtea a pronunțat o hotărâre prin care a declarat cererea de recurs inadmisibilă întrucât calea de atac nu este prevăzută de lege.

În aceste condiții, dl. Avocat Pruteanu a făcut plîngere la CEDO, pretinzând că a fost încălcat dreptul său la respectarea vieții private și a secretului corespondenței, ca urmare a interceptării convorbirilor sale telefonice și lipsa remediilor legale pentru a contesta legalitatea măsurii și a solicita distrugerea înregistrărilor. El și-a întemeiat plîngerea pe art. 8 din Convenție, luat separat și coroborat cu art. 13 al Convenției.

Motivarea și soluția Curții

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a examinat plîngerea sub două aspecte, respectiv dacă au fost îndeplinite condițiile prevăzute în parag. al art. 8 din Convenție pentru a se justifica o astfel de ingerință în viața privată din partea autorităților publice. Aceste condiții sunt ca măsura să fie prevăzută de lege și să constituie, într-o societate democratică, o măsură necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protecția sănătății, a moralei, a drepturilor și a libertăților altora.

Cu privire la primul aspect, sintagma „prevăzute de lege” din art. 8 parag. 2 din Convenție impune în primul rând ca măsura contestată să aibă o bază în dreptul intern. Aceasta implică, deasemenea, o anumită calitate a legii în cauză. Curtea a reținut că tribunalul a autorizat ascultarea în baza art 91¹ și urm. C.proc.pen. Fără a aprecia asupra „calității acestei legi”, Curtea a reținut că *articolele menționate nu prevăd situația specifică a persoanelor ascultate fără autorizație de interceptare.*

În ceea ce privește a doua condiție, Curtea a considerat că în acest caz, ingerința a fost motivată de necesitatea stabilirii adevărului în cadrul unei proceduri penale și, prin urmare, au avut tendința de a apăra ordinea publică. De aceea, a rămas să stabilească dacă ingerința a fost „necesară într-o societate democratică” pentru a atinge aceste obiective. În conformitate cu jurisprudența Curții, statele contractante se bucură de o anumită marjă de apreciere în evaluarea existenței și a amplitudinii unei astfel de necesități, însă trebuie să existe și garanții adecvate și eficiente împotriva abuzurilor.

În acest caz, Curtea a observat că interceptarea convorbirilor dintre avocat și client constituie incontestabil o atingere adusă secretului profesional, care este baza relației de încredere între cele două persoane, astfel încât clientul putea să facă plîngere pentru încălcarea dreptului său de a avea o relație confidențială cu avocatul. În egală măsură însă, avocatul poate să facă plîngere pentru nerespectarea vieții private și a corespondenței, independent de dreptul de a face plîngere a clientului său.

Desigur, reclamantul nu a făcut el însuși obiectul unei autorizații de interceptare având în vedere calitatea sa de avocat al C.I. Însă nu este mai puțin adevărat că persoana în cauză trebuie să aibă posibilitatea unui control efectiv asupra modului în care sunt utilizate înregistrările. În această privință, Curtea a constatat că permisiunea de a înregistra conversațiile cu C.I. a fost emisă de o instanță, însă nu se poate concluziona că instanța a considerat *a priori* nevoia de acțiune în ceea ce privește persoana în cauză. Prin urmare, este necesar să se ia în considerare dacă reclamantul a avut la dispoziție un remediu a posteriori pentru a controla înregistrările în litigiu.

Considerând că singura modalitatea prin care reclamantul ar fi putut să conteste legalitatea măsurii ar fi fost în cadrul unui proces penal împotriva sa sau împotriva clientului său, Curtea

a concluzionat în parag. 54 că „accesibilitatea unei căi de atac în ceea ce-l privește pe reclamant trebuie considerată a fi incertă”.

În ceea ce privește calea unei acțiuni civile pentru repararea prejudiciului, cale sugerată de Guvern în apărarea sa, Curtea a afirmat că „Guvernul nu a oferit niciun exemplu de jurisprudență care să probeze eficiența unui astfel de remediu. În plus, o acțiune civilă cu privire la răspunderea pecuniară a statului nu are natura de a permite un control al legalității înregistrărilor și de a conduce, acolo unde este cazul, la o decizie care să ordone distrugerea lor – așa cum reclamantul dorea în cauză; așadar, nu poate fi văzută ca o acțiune de control efectiv în ceea ce privește respectarea art. 8.

Având în vedere aceste argumente, Curtea a concluzionat că a fost încălcat art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, referitor la respectarea vieții private și a secretului corespondenței.

Dreptul la viață. Dreptul la un proces echitabil

*Art.6 și art. 8 din Convenție
Cameră, Hotărârea din 17 martie 2015
Akdemir și Evin c. Turciei*

Situația de fapt

Reclamanții în speță sunt mamele a trei copii victime ale exploziei din 1999 a unui dispozitiv găsit într-un coș de gunoi în apropierea unei zone militare. Doi dintre ei au suferit leziuni grave, iar al treilea a murit. Procurorul a concluzionat că decesul a fost cauzat de o bombă care a fost pregătită de către teroriști, folosind un dispozitiv exploziv, ce a aparținut inițial armatei. Explozibilul a fost plasat ulterior în coșul de gunoi. Procurorul a emis un ordin de căutare permanentă pentru găsirea vinovaților, dar în 2009 a dat o decizie clasare a dosarului, întrucât în ciuda cercetărilor permanente, nimeni nu a fost identificat. După ce a stabilit răspunderea strictă a administrației în apariția exploziei, Consiliul de Stat a achiesat la pretențiile reclamanților cu titlu de daune și a dispus indemnizarea acestora. Suma totală plătită mamei copilului decedat a fost echivalentă cu 22.172 de euro. Remunerația plătită celor doi copii care au supraviețuit a fost echivalentă cu 83.739 de euro.

Motivarea și soluția Curții

Invocând art. 2 din Convenție, reclamanții susțin că statul nu și-a îndeplinit obligația pozitivă de a proteja dreptul la viață al copiilor lor, că autoritățile nu au luat măsurile necesare pentru a informa populația despre pericolele care existau în această regiune, supusă stării de urgență, că nu au beneficiat de căile de recurs efectiv, că nici instanțele judecătorești, nici autoritățile militare nu au ascultat membrii de familie ai victimelor, că, pe de altă parte, autopsia nu a fost detaliată, contrar exigențelor protocolului tip de autopsie stabilit sub auspiciile Națiunilor Unite.

Curtea reafirmă că art. 2 din Convenție se plasează printre articolele primordiale ale Convenției și că, în combinație cu art. 3, consacră una dintre valorile fundamentale ale societăților democratice care formează Consiliul Europei (*Çakıcı c. Turcia* [Marea Cameră], nr. 23657/94, §86). Având în vedere protecția acordată de art. 2, Curtea trebuie să-și formeze

o părere examinând cu cea mai mare atenție plângerile privind dreptul la viață (*Abik c. Turcia*, nr. 34783/07, §33, din 16 iulie 2013).

Dacă atingerea dreptului la viață sau a integrității psihice nu este intenționată, obligația pozitivă decurgând din art. 2 din Convenție constrânge statul să dezvolte „un sistem judiciar eficient”. Un astfel de sistem necesită, după cum a reamintit și Curtea, ca ancheta judiciară să permită să clarifice, pe de o parte, circumstanțele în care a survenit decesul și, pe de altă parte, să identifice persoanele responsabile, dacă este nevoie. În contrast, nu este oportun să se deducă din cele de mai sus că art. 2 poate să implice dreptul pentru un reclamant de a determina urmărirea sau condamnarea penală a terților, sau o obligație de rezultat presupunând ca orice urmărire trebuie să se soldeze cu o condamnare prin pronunțarea unei pedepse determinate (*Nencheva și alții c. Bulgaria*, nr. 48609/06, §115, 18 iunie 2013). Este vorba despre o obligație de mijloace. Autoritățile trebuie să fi luat măsurile care să le fi fost accesibile în mod rezonabil pentru ca probele privind incidentul să fie adunate.

În anumite cazuri de moarte cauzate prin neglijență, Curtea a considerat că punerea în aplicare a procedurilor civile sau administrative disponibile a fost suficientă pentru îndeplinirea obligațiilor pozitive din sfera articolului 2 (pentru neglijență medicală, *Calvelli și Ciglio c. Italia* [Marea Cameră], nr. 32967/96, §51). Cu toate acestea, este imperativ ca autoritățile judiciare independente să se îndrepte spre sursa atingerii vieții în cadrul unei proceduri judiciare. Curtea spune că scopul esențial al unei asemenea anchete este de a asigura punerea în aplicare efectivă a dispozițiilor de drept intern care protejează dreptul la viață și, atunci când comportamentul agenților sau autorităților statului ar putea fi contestat, de a veghea asupra faptului ca aceștia să răspundă de decesele survenite sub responsabilitatea lor.

Revenind la cazul de față, Curtea observă că moartea lui Turgay Ergin și rănilor lui Suat și Servet Evin au survenit din cauza exploziei unui dispozitiv exploziv recuperat de către tânărul Suat Evin din apropierea zonei militare de tragere situată la marginea satului. Aceste fapte nu sunt contestate de părți, nici chiar sursa acestei explozii. Ceea ce reclamantii reproșează autorităților este în mod concret faptul că nu au procedat la curățarea zonei de tragere, înțelegându-se din asta o încălcare a obligației de a proteja viața cetățenilor. Curtea observă că prin expertiza din 24 martie 1999, precum și din raportul din 29 iulie 1999 al laboratorului de criminologie al poliției, dispozitivul exploziv în cauză a avut o proveniență militară: este vorba de o muniție neletală potrivit codului de producție al NATO, destinată folosirii limitate la exercițiile de tragere pentru formarea militarilor. De asemenea, conform rapoartelor de expertiză, această muniție fără capacitate letală părea să fi fost înlocuită manual, după încheierea exercițiului de tragere, cu anumite substanțe chimice, conferindu-i o forță explozivă letală. Aceasta transformare este cea care a costat viața unuia dintre copii și a cauzat leziuni cu handicap celorlalți doi.

În speță, Curtea observă că autoritățile militare și judiciare – și anume jandarmii, apoi procurorul – au acționat cu promptitudine chiar în ziua incidentului. Astfel, o schiță a locurilor a fost realizată și un proces verbal a fost întocmit pentru stabilirea circumstanțelor de fapt ale incidentului, fragmentele de explozibil au fost colectate, declarații au fost adunate, și, în sfârșit, analize balistice ale explozibilului privind determinarea originii sale au fost efectuate. Curtea mai arată că parchetul din Hani a procedat la cercetări aprofundate, mai întâi pentru a descoperi originea explozibilului și apoi pentru a identifica responsabilii prezumați. În urma expertizelor, parchetul a concluzionat că explozibilul aparținea armatei care îl folosea în scopul instruirii într-o zonă militară și că acest explozibil care a fost transformat

artizanal în explozibil letal, s-a regăsit ulterior într-o pubelă lângă această zonă. Curtea remarcă faptul că autoritățile au atribuit actul, având în vedere caracterul său, unei organizații teroriste, chiar și așa ancheta nu a putut fi urmărită dincolo de stadiul preliminar. Curtea constată că ancheta, deși nereușind să ducă la identificarea responsabilului sau responsabililor exploziei, nu a fost lipsită de eficacitate și că autoritățile competente nu au rămas inactice în fața circumstanțelor cauzei.

În continuare, Curtea observă despre Consiliul de Stat că a recunoscut răspunderea subiectivă a entităților administrative inițial culpabile. Într-adevăr, potrivit Consiliului de Stat, autoritățile militare și-au încălcat grav sarcinile și au comis o eroare de serviciu pentru că nu au supravegheat suficient zonele de exerciții militare și neprocedând la sfârșitul acestor exerciții la adunarea resturilor de muniții utilizate. După stabilirea răspunderii administrației în cazul exploziei survenite, Curtea notează că, Consiliul de Stat, pe baza legislației interne, a acceptat cererile reclamanților cu titlu de daune și interese și a procedat la plata lor. Curtea reamintește deja ca au existat cazuri similare în care pe cale administrativă au fost acordate compensații care trebuiau considerate un recurs efectiv pentru apropiații victimelor decedate în circumstanțe suspecte (*Amaç și Okkan*, mai sus menționat, §49). Pentru același motiv, Curtea a conchis că epuizarea prealabilă a unei căi de atac în fața instanțelor administrative era necesară pentru a introduce o cerere în fața Curții (*Hayri Aslan și alții*, mai sus menționat).

Curtea constată, în acest caz, că instanțele interne au acordat compensații substanțiale. Suma totală plătită lui Aysel Akdemir de administrație, în virtutea deciziei judecătorești, după deducerea culpei contributive a lui Suat Evin, și plus dobânzi de penalizare calculate de la data sesizării, este echivalentă cu 22.172 euro. Cea virată lui Suat Evin și lui Servet Evin era echivalentă cu 83.739 euro. În ce o privește pe Fatma Evin, aceasta nu a cerut daune morale. Curtea estimează că aceste sume de bani sunt departe de a fi insuficiente. Includerea răspunderii contributive a tânărului Suat Evin în fixarea sumei pentru despăgubiri nu este de natură să afecteze această recunoaștere. Curtea constată că, Consiliul de Stat a cerut chiar în prima sa hotărâre – cea din 25 decembrie 2006 – majorarea sumei de despăgubire în considerarea gravității erorii de serviciu din administrația militară.

În împrejurările din speță, Curtea nu consideră necesar să examineze mai în detaliu, întrebarea de a ști dacă autoritățile naționale și-au respectat obligația pozitivă de a proteja viața, decurgând din art. 2 din Convenție, și constată că recursurile înaintea instanțelor administrative au permis mai mult recunoașterea răspunderii subiective față de autoritățile militare din cauza încălcării sarcinilor decurgând din obligația de a proteja viața altora și de a îndrepta pagubele produse prin acordarea de compensații adecvate. Prin urmare, Curtea conchide că sistemul judiciar se dovedește a fi eficace. Rezultă că plângerea trebuie respinsă ca vădit nefondată, în temeiul art. 35 parag. 3 lit. a) și 4 din Convenție.

Invocând art. 6 parag. 1 din Convenție, reclamanții denunță durata procedurii în fața tribunalelor administrative. Această dispoziție prevede în partea relevantă: „Orice persoană are dreptul de a-i fi ascultat cazul (...) într-un termen rezonabil, de către un tribunal (...) care va decide (...) în disputele asupra drepturilor și obligațiilor cu caracter civil (...)”.

Curtea reamintește, mai întâi, că o nouă cale de atac în despăgubire privind plângerile legate de durata procedurilor a fost instaurat în Turcia ca urmare a aplicării procedurii din hotărârea pilot din cazul *Ümmühan Kaplan c. Turcia* (nr. 24240/07, 20 martie 2012). Ea a considerat că acest nou recurs a fost anterior accesibil și susceptibil de a oferi perspective rezonabile de recuperare din plângerile privind durata procedurii, înainte de a declara inadmisibilă o asemenea plângere (*Turgut și alții c. Turcia*, nr. 4860/09, §53-58, 26 martie

2013). Curtea reamintește chiar și așa că în hotărârea sa pilot Ümmühan Kaplan, a precizat mai ales că ar putea urmări, pe calea procedurii normale, examinarea plângerilor similare deja comunicate Guvernului. Constată între altele că Guvernul nu a ridicat în speță o excepție cu privire la această nouă cale de atac. În lumina celor de mai sus, Curtea decide să urmărească examinarea plângerii referitoare la durata procedurii de despăgubire în prezenta cerere. Constatând că această plângere nu este vădit nefondată în sensul articolului 35 alineatul 3 din Convenție și că nu se lovește de niciun alt motiv de inadmisibilitate, Curtea o declară admisibilă.

Astfel, Curtea observă că cererile introduse ridică o problemă în ceea ce privește termenul procedurii de despăgubire în fața instanțelor administrative. Din partea lui Aysel Akdemir, această procedură a început pe data de 26 iunie 2000 și s-a încheiat pe 8 noiembrie 2010; pentru Fatma Evin, ea a început pe 29 februarie 2000 și este încă în curs în fața Consiliului de Stat. Procedura a durat astfel mai mult de zece ani pentru prima dintre reclamante și deja mai mult de unsprezece ani pentru cea de-a doua, și asta pentru două instanțe judecătorești. În ochii Curții, aceste întârzieri excesive ale procedurii jurisdicționale administrative pentru a decide asupra cererii de despăgubire a reclamanților nu se explică nici prin complexitatea cazului, nici prin comportamentul reclamanților și nu răspund la cerința termenului rezonabil. După cum a anunțat-o în jurisprudența sa privind neglijența medicală, Curtea nu poate accepta ca o procedură în scopuri de despăgubire să poată dura atât timp în dreptul intern. În consecință, Curtea concluzionează că a existat o încălcare a art. 6 parag. 1 din Convenție.

Dreptul la liberă exprimare

Art. 10 din Convenție

Cameră, Hotărârea din 12 martie 2015

Almeida Leitão Bento Fernandes c. Portugaliei

Situația de fapt

Reclamanta Almeida Leitão Bento Fernandes s-a născut în 1947 la Fundão. Ea este autoarea romanului intitulat *Palatul muștelor*, scris sub pseudonimul de Bento Xavier. Lansat oficial în cadrul unei ceremonii ținută la data de 1 decembrie 2000 la Torre de Moncorvo, romanul său a fost editat de către aceasta și publicat în tiraj de o sută de exemplare, distribuite toate în mod gratuit apropiaților și prietenilor. În prefața cărții sale, reclamanta mulțumea persoanelor care au inspirat-o, menționând și că faptele relatate în romanul său erau rodul imaginației sale și că orice asemănare cu realitatea ar fi pură coincidență. *Palatul muștelor* relatează povestea unei familii din Guilha, un oraș din regiunea Trás-os-Montes din nordul Portugaliei.

Intriga se prezintă astfel: personajul António Baptista emigrează de trei ori în Statele Unite ale Americii unde face avere. Căsătorit de trei ori, are din prima căsătorie cu Brígida două fete, Inocência și Aurora. Prima se căsătorește cu un doctor pe nume Floro, și a doua cu Rogério. Din uniunea dintre Aurora și Rogério se nasc două fete, dintre care una pe nume Beatriz. Floro și Inocência au mai mulți copii, dintre care și o fată, Imaculada. Toate aceste personaje au trăit sau au petrecut perioade scurte în Statele Unite.

Personalitatea lor este descrisă după cum urmează. Brígida este o femeie cu reputație proastă care își înșală soțul. Cu o înfățișare respingătoare, Floro este un personaj bolnăvicios

și lipsit de griji, își stoarce fiii de bani, frecventează prostituate, are relații extraconjugale și moare de SIDA. Soția sa, Inocência, este ambițioasă, extravagantă, meschină, zgârcită, calculată și este în conflict cu părinții și surorile sale. Abandonându-l pe soțul său, Floro, atunci când este în prag de moarte, are o relație cu fratele soțului său. Aurora are un aer dur și primitiv. Agent la PIDE (Poliția Internațională și de Apărare a Statului portughez), poliție politică în timpul regimului Salazar, Rogério a încarcerat sute de adversari politici. Fiica sa, Beatriz, este o idioată, o femeie depravată, libertină și o mamă rea. Pentru a încheia, Imaculada este arogantă, rece, capricioasă, frivolă și ușuratică, oferindu-și corpul oricărui bărbat care-și deschide portofelul. Ea e pregătită pentru orice pentru a deveni bogată, chiar și să-și omoare tatăl (Floro).

La o dată neprecizată, unchiul, mătușa, verișoara, mama și sora soțului reclamantei (în continuare, „reclamanții”), au sesizat parchetul de pe lângă tribunalul din Torre Moncorvo cu o plângere împotriva reclamantei, pentru defăimare. Ei au invocat faptul că romanul relatează povestea familiei lor și că anumite pasaje prezentau neadevăruri și aduceau atingere reputației lor, precum și a celor doi membri de familie decedați. Pe data de 22 august 2002, ei și-au prezentat acuzația privată (acusação particular). Au formulat, de asemenea, cerere de daune și interese pentru prejudiciul moral suferit: primul reclamant a cerut 1.000 de euro, al doilea 2.500 euro și cei trei din urmă câte 60.000 euro fiecare.

Motivarea și soluția Curții

Invocând art. 10 din Convenție, reclamanta denunță o atingere a libertății sale de creație artistică și a dreptului său la libertatea de expresie. Ea expune faptul că orice autor de operă de tip roman, poveste sau nuvelă se inspiră în mod natural din evenimente trăite: așa cum se întâmplă, *Palatul muștelor* relatează povestea unei familii de emigranți, pentru a vorbi de problemele emigrării și mai ales de cea a diasporei portugheze din Statele Unite. Ea adaugă că mulți cititori, alții decât reclamanții, s-au regăsit în anumite personaje. Reclamanta estimează că pedeapsa sa presupune o contradicție: după părerea ei, i se reproșează în același timp faptul de a se fi inspirat din povestea oamenilor reali și de a nu fi putut să reproducă întocmai experiența și personalitatea lor.

A considerat, de asemenea, că sancționarea sa cu 4.000 de euro amendă și virarea sumei globale de 50.000 de euro ca daune și interese rudelor prin alianță pentru faptul de a fi scris și publicat o carte în doar 100 de exemplare, este disproporționată și are un efect descurajator în ceea ce o privește pe ea și față de orice scriitor.

Referindu-se la jurisprudența Curții, Guvernul admite că pedepsirea reclamantei constituie o ingerință în exercitarea dreptului său la liberă exprimare și de creație artistică (*Lindon, Otchakovsky-Laurens și July c. Franța* [Marea Cameră], nr. 21279/02 și 36448/02, §47, CEDO 2007-IV). Estimează totodată că această ingerință era prevăzută de lege, că urmărea „un scop legitim” și că era „necesară într-o societate democratică” pentru a atinge acest scop, în sensul parag. 2 al art. 10. Acesta se referă, la acest ultim punct, la marja de apreciere recunoscută statelor membre în materie. Fiind vorba de caracterul legitim al ingerinței, Guvernul evidențiază faptul că aceasta a vizat într-adevăr protejarea „reputației și a drepturilor celorlalți”. Estimează că reclamanta și-a însușit viața rudelor sale prin alianță pentru a crea o poveste, după cum reiese din imaginea diferitelor personaje, din locuri și chiar și din titlul cărții. Mai mult, partea de realitate din descrierea personajelor care le permite să se identifice, este apoi completată prin trăsăturile de personalitate și de experiențe care nu sunt

altceva decât produsul imaginației sale, dar care se încheie prin pătrata imaginii sau defăimarea acelorora pe care cititorul îi identifică, aducându-l pe acesta până la confundarea realului cu imaginarul.

Curtea reamintește că romanul este o formă de expresie artistică ce intră în sfera de aplicare a art. 10 din Convenție, prin aceea că ea permite participarea la schimbul public de informații și idei culturale, politice și sociale de toate felurile. Cei care creează sau difuzează o operă, literară de exemplu, contribuie la schimbul de idei și opinii indispensabile unei societăți democratice. Aceasta are ca rezultat obligația pentru stat de a nu atenta în mod nejustificat asupra libertății de exprimare. Așa cum o consacră art. 10, exercițiul libertății de exprimare poate fi limitat prin excepție. Aceasta cere totodată o interpretare restrictivă, iar nevoia de a restrânge această libertate trebuie să se regăsească stabilită într-o manieră convingătoare (a se vedea, printre altele, *Handyside c. Regatul Unit al Marii Britanii*).

Părțile sunt de acord să considere că deciziile judiciare date în speță au constituit o ingerință în dreptul reclamantei la libertatea de exprimare, garantat de articolul 10 din Convenție. Curtea estimează, în mod egal, că ingerința în dreptul reclamantei la libertatea de exprimare este de necontestat. O ingerință este contrară Convenției dacă ea nu respectă cerințele prevăzute de parag. 2 al art. 10. Prin urmare, este necesar să se stabilească dacă prezenta ingerință era „prevăzută de lege”, dacă viza unul sau mai multe dintre scopurile legitime enunțate în acest paragraf, și dacă era „necesară într-o societate democratică” pentru a atinge acest sau aceste scopuri. În speță, Curtea constată că ingerința era prevăzută de art. 180, 182, 183 și 185 C.pen. și de art. 30 și 31 din Legea presei. Curtea observă că ingerința a vizat un scop legitim, și anume protejarea reputației sau a drepturilor celorlalți, în sensul art. 10 parag. 2 din Convenție, cel care poate îngloba, potrivit jurisprudenței Curții, dreptul persoanelor vizate la respectarea vieții lor private, în sensul art. 8 din Convenție. Întrebarea care se pune, este atunci cea de a ști dacă ingerința era „necesară într-o societate democratică”. Este vorba în special de a examina dacă autoritățile au rezervat un echilibru just între dreptul reclamantei la libertatea de exprimare și dreptul rudelor sale prin alianță la respectarea vieții lor private.

Curtea reamintește că privitor la domeniul de aplicare al art. 10 din Convenție, statele contractante dispun de o anumită marjă de apreciere pentru a judeca necesitatea și amploarea adecvată a unei ingerințe în libertatea de exprimare protejată prin această dispoziție. Curtea apreciază, de asemenea, că trebuie luat în considerare faptul că romanul este o formă de exprimare artistică ce, deși susceptibilă să ajungă la un număr de cititori pe o perioadă mai lungă, se adresează în general unui public mai restrâns decât presa scrisă (cu privire la acest punct, *Alinak și alții*, mai sus menționat, §41). Atunci când este chemată să se pronunțe cu privire la un conflict între două drepturi protejate în mod egal de Convenție, Curtea trebuie să efectueze o punere în balanță a intereselor din discuție. Rezultatul cererii nu ar putea în principiu să varieze după ce a fost adusă în fața sa, din punctul de vedere al art. 8 din Convenție, de către persoana care a făcut obiectul operei, sau din punctul de vedere al art. 10, de către autorul său.

În speță, Curtea constată că romanul litigios este o operă de ficțiune care a fost editată de către reclamantă. Observă, deasemenea, că tirajul romanului a fost de 100 de exemplare, publicate și distribuite gratuit, în principal familiei și prietenilor. Pe cale de consecință, distribuirea romanului a fost restrânsă și se pare că, în acest caz, a circulat în principal în cercul reclamantei și a rudelor sale prin alianță, în special în orașul lor natal, Torre do

Moncorvo. Curtea observă că opera litigioasă relatează povestea unei familii, cu dramele și conflictele sale în contextul diasporei portugheze din Statele Unite și al războiului colonial. Observă apoi că persoanele vizate sunt cunoscute în mediul lor, în special în orașul Torre de Moncorvo, dar nu sunt de notorietate publică. Marja de apreciere de care dispuneau autoritățile pentru a judeca „necesitatea” sancțiunii pronunțată împotriva reclamantei a fost, în consecință, largă. În examinarea cazului, tribunalul din Torre de Moncorvo a căutat mai întâi să determine dacă anumite fapte din cele povestite și din judecățile de valoare formulate de reclamantă puteau fi privite ca defăimătoare. În hotărârea sa din 26 martie 2010, a considerat că aduce atingere onoarei și reputației altora faptul de a spune, printre altele despre o asemenea persoană, că are o reputație proastă și își înșală soțul; de asemenea, de altă persoană, că abuzează financiar de fiii săi și moare de SIDA pentru că frecventează prostituate; de o alta, că este avară și își abandonează soțul atunci când este pe punctul de a muri; încă de o alta, că este frivolă și ușuratică și își oferă corpul oricărui bărbat care-și deschide portofelul, că este depravată și libertină; de o alta, că a colaborat cu poliția de stat și a încarcerat sute de persoane; sau de alta, în cele din urmă, că este dură și are o respirație respingătoare .

Instanța a căutat apoi să stabilească dacă exista o legătură între personajele romanului litigios și reclamanți. În hotărârea sa, a conchis că personajele Aurora, Rogério, Beatriz, Inocência, Imaculada, Floro și António prezentau asemănări flagrante cu respectivii mătușă, unchi, verișoară, mamă, soră și defuncții tată și bunic ai soțului reclamantei. Punând în balanță interesele divergente din discuție, instanța a conchis că reclamanta și-a depășit limitele libertății sale de creație artistică nesocotind dreptul reclamanților la respectarea vieții lor private, date fiind anumite fapte povestite și judecări de valoare formulate despre aceștia din urmă și despre cei doi membri defuncți ai familiei lor.

Pentru a finaliza, Curtea reamintește că natura și gravitatea sancțiunilor impuse sunt elemente de luat în considerare atunci când este vorba despre a măsura proporționalitatea ingerinței în raport cu scopurile pe care le urmărește. În speță, tribunalul din Torre de Moncorvo, a aplicat o pedeapsă cumulată de 400 de zile-amendă cu valoare pe zi de 10 euro, sau o rată apropiată de minimul prevăzut de art. 47 alin. (2) C.pen. Dacă este adevărat că reclamanta a fost, printre altele, condamnată la plata sumei de 53.500 de euro cu titlu de daune și interese reclamanților din cazul din fața instanțelor naționale, această sumă se explică prin faptul că atingerea reputației i-a privit personal pe cei cinci reclamanți și pe cele două persoane defuncte ale familiei lor, chiar șapte persoane în total. Instanța a luat, de altfel, în considerare situația social-economică a reclamantei din fața Curții.

Având în vedere aceste observații, având în vedere marja de apreciere de care au beneficiat în speță autoritățile naționale în punerea în balanță a intereselor divergente, Curtea estimează că ingerința în exercitarea de către reclamantă a libertății sale de exprimare nu a fost disproporționată în raport cu scopul legitim urmărit și astfel nu a avut loc o încălcare a art. 10 din Convenție.